

TYT - AYT

TARİH VIDEO DERS KİTABI

- Millî Mücadele'nin merkezi olması
- coğrafi konumunun elverişli olması
- Millî iradenin temsil edildiği TBMM'ye ev sahipliği yapması

gibi nedenler etkili olmuştur.

- ▶ Bu gereklilikler doğrultusunda TBMM'nin açıldığı 23 Nisan 1920'den itibaren zaten fiilî başkent konumunda olan Ankara, TBMM'de 13 Ekim 1923'te "Türkiye Devleti'nin Makarr-ı İdaresi Ankara Şehridir." şeklinde çıkan kanunla resmen Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olmuştur.
- ▶ Ankara'nın başkent ilan edilmesi cumhuriyetçilik ve inkılapçılık ilkeleriyle ilişkilidir.

● Cumhuriyet'in İlan Edilmesi (29 Ekim 1923)

- ▶ 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisinin açılması ve Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun (1921 Anayasası) kabul edilmesiyle millî egemenliğe dayalı olarak kurulacak yeni Türk devletinin temelleri atılmıştır.
- ▶ 27 Ekim 1923'te Ali Fethi Bey'in liderliğinde **İcra Vekilleri Heyeti'nin** istifa etmesi ile hükümet krizi yaşanmıştır.

Not

Bu hükümet krizlerine her bakanın tek tek meclis tarafından seçilmesi esasına dayanan meclis hükümeti sistemi neden olmuştur.

- ▶ Mustafa Kemal hükümet kurma sorununu gerekçe göstererek, 28 Ekim gecesi İsmet Paşa ve birkaç kişiyi Çankaya'ya çağırıp "**Yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz.**" sözüyle düşüncesini açıklamıştır. İsmet Paşa liderliğinde TBMM'ye sunulan anayasa değişikliği teklifi, oturuma katılan milletvekillerinin oy birliği ile kabul edilerek 29 Ekim 1923 tarihinde cumhuriyet ilan edilmiştir.

Cumhuriyetin ilanının nedenleri:

- TBMM'nin varlığı ve saltanatın kaldırılmış olmasının cumhuriyetin ilanını gerektirmesi
- Ankara'nın başkent olmasının ardından rejim tartışmalarının artması
- Kurtuluş Savaşı yıllarında sürekli millî egemenliğin öneminin vurgulanması
- Saltanatın kaldırılması sonrası rejim ve devlet başkanlığı sorununun ortaya çıkması
- 1923 Ekim'inde Ali Fethi Bey Hükümeti'nin istifasıyla hükümet bunalımının ortaya çıkması

Cumhuriyetin ilanının önemi ve sonuçları:

- Devletin rejimi belirlenmiştir.

ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK İNKILABI

ÜNİTE
21

- Hükümet bunalımı sona ermiştir.
- Meclis hükümeti sisteminden kabine sistemine geçilmiştir.
- Devletin başkanı belirlenmiştir.

Not

- İlk cumhurbaşkanı -Mustafa Kemal
- İlk başbakan -İsmet İnönü
- İlk meclis başkanı -Fethi Okyar
- ▶ Cumhuriyetin ilanı ile cumhuriyetçilik, halkçılık, laiklik ve inkılapçılık ilkeleri gerçekleştirilerek demokrasiyi temel alan ve millet egemenliğine dayalı bir devlet kurulmuştur.

● Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

Halifeliğin kaldırılmasının nedenleri:

- Cumhuriyet yönetimini benimsemeyen bazı saltanat yanlılarının, **Halife Abdülmecit Efendi'nin** etrafında toplanmaya başlaması
- Abdülmecit Efendi'nin çevresinden aldığı güçle siyasi faaliyetlerde bulunması ve bu durumun cumhuriyet için tehdit oluşturması

TBMM'nin açıldığı ve cumhuriyetin ilan edildiği yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde halifeliğin millî egemenlik ve laiklik esasıyla bağdaşmaması

Halifeliğin kaldırılmasının önemi ve sonuçları:

- Laiklik yolundaki inkılapların önünde önemli bir engel kaldırılmıştır.
- Devlet ve toplum hayatında demokratik ve laik düzene geçiş yolunda önemli bir adım atılmıştır.
- Ümmetçi devlet anlayışından ulusçu devlet anlayışına geçilmiştir.
- Halifeliğin kaldırılmasıyla laiklik anlayışını oturtmak ve yeni rejimi güçlendirmek amaçlanmıştır.

Not

Halifeliğin kaldırıldığı aynı gün 3 Mart 1924 tarihli diğer inkılaplar şunlardır:

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması,
- Şeriye ve Evkaf Vekaletinin kaldırılması,
- Erkan-ı Harbiye Vekaletinin kaldırılması,
- Osmanlı hanedanının yurt dışına çıkarılmasına dair kanun kabul edilmiştir.

● 1924 Anayasası'nın Kabul Edilmesi (20 Nisan 1924)

- ▶ TBMM, cumhuriyetin ilanı sonrasında yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin kullanılışı ile temel hak ve hürriyetler başta olmak üzere eğitim, sağlık ve sosyal alanlarda ayrıntılı düzenlemeler içeren bir anayasa hazırlamak için bir komisyon oluşturmuştur.
- ▶ Komisyon tarafından hazırlanan anayasa taslağı TBMM'ye sunulmuş, TBMM tarafından kabul edilen yeni anayasa 20 Nisan 1924'te yürürlüğe girmiştir.

1924 Anayasası'nın bazı önemli maddeleri;

- Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.
- Türkiye Devleti'nin dini İslam'dır, resmî dili Türkçedir, başkenti Ankara'dır.
- Hâkimiyet kayıtsız şartsız millete aittir.
- Yasama TBMM'ye, yürütme cumhurbaşkanı ve hükûmete, yargı ise bağımsız mahkemelere aittir.
- Vatandaşların hak ve özgürlükleri devlet tarafından düzenlenir.
- ▶ Böylece 1924 Anayasası ile vatandaşların hak ve özgürlükleri düzenlenmiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetim şekli ve işleyiş biçimi açıklığa kavuşmuştur.
- ▶ Güçler birliğinden **güçler ayrılığı** ilkesine geçilmiştir. Zaman içerisinde ihtiyaca göre kimi maddeleri yeniden düzenlenen 1924 Anayasası, 20 Temmuz 1961 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır.
- ▶ 1961 yılına kadar yürürlükte kalan 1924 Anayasası'nda zaman içinde bazı değişiklikler yapılmıştır:
- 1928'te anayasanın ikinci maddesinde yer alan "**Türkiye Devletinin dini, İslâm**" düzenlemesi anayasadan çıkarılmıştır.
- Kadınlara 1930'da belediye seçimlerinde, 1933'te muhtarlık seçimlerinde, 1934'te de milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Kadınlara tanınan seçme ve seçilme hakkıyla hem **cumhuriyetçilik** ilkesi doğrultusunda önemli bir düzenleme yapılmış hem de kadın-erkek eşitliği sağlanarak **halkçılık** ilkesinin gereği yerine getirilmiştir.
- 1937'de yapılan bir anayasa değişikliği ile de Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, laiklik, devletçilik ve inkılapçılık ilkeleri anayasaya eklenmiştir.

	1921 Anayasası	1924 Anayasası
Madde 1	Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İdare usulü halkın kaderini bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayanır.	Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.
Madde 2	Yürütme gücü ve yasama yetkisi milletın yegâne ve hakiki temsilcisi olan Büyük Millet Meclisinde toplanır.	Türkiye Devleti, cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, lâik ve inkılâpçıdır. Resmî dili Türkçedir. Başkenti Ankara'dır.
Madde 3	Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükûmeti "Büyük Millet Meclisi Hükûmeti" ünvanını taşır.	Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir.

● HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

Hukuki düzenlemelerin gerekçeleri

- ▶ Cumhuriyet öncesi dönemde hukuk sistemini oluşturan kanunların çağrı gereğinde kalması ve artık toplumun ihtiyaçlarına cevap vermemesi
- ▶ Kanunların değişen koşullar gereği sürekli yenilenip geliştirilmemesi nedeniyle toplumun ihtiyaçlarına cevap vermemesi
- ▶ Ülkede hukuk birliğinin olmaması ve insanların dinî inançlarına göre farklı hukuk kurallarına tabi olması
- ▶ Cumhuriyet yönetiminde ırk, dil, din, cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin her vatandaşın hak ve ödevler bakımından eşit davranılmak istenmesi
- ▶ Hukuk kurallarının halkçılık ve laiklik ilkelerine göre yenilenmek istenmesi

● Türk Medeni Kanunu'nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)

- ▶ Osmanlı Devleti'nde medeni kanun olarak kabul edilen Mecelle, şeri hukuk kurallarına göre düzenlenmişti.
- ▶ **Mecelle**'nin dönemin şartlarına uygun olmaması üzerine, çağın şartların uygun bir anayasa hazırlanması karara bağlanmıştır.
- ▶ Bu amaçla dünyanın birçok ülkesine ait medeni kanunlar incelendi. Kişisel haklar, borçlar hukuku, aile hukuku, miras ve boşanma konularında yapılan çalışmalar sonunda **İsviçre Medeni Kanunu**'nun Türk halkının istek ve ihtiyaçlarına göre düzenlenerek kabul edilmesine karar verilmiştir.

TYT - AYT

TARİH VIDEO DERS KİTABI

- ▶ Türk toplum yapısına göre düzenlenen İsviçre Medeni Kanunu'nun kabul edilmesinde laik, akılcı ve pratik çözümler içermesi etkili olmuştur.
- ▶ 17 Şubat 1926'da TBMM tarafından kabul edilen Türk Medeni Kanunu, 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girmiştir.

Türk Medeni Kanunu'nun kabulüyle birlikte;

1. Din, dil, ırk ve cinsiyet gözetmeksizin bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına kanun önünde eşitlik getirilmiştir.
2. Türk kadını toplumsal hayatta her türlü sosyal haklara kavuşmuştur.
3. Türk kadını çeşitli mesleklerde çalışma hakkı kazanmıştır.
4. Tek eşlilik kuralı getirilmiştir.
5. Kadınlara da boşanma hakkı verilmiştir.
6. Evliliğin resmî nikah memuru huzurunda yapılması kabul edilmiştir.
7. Kadınlara, mirastan eşit pay alma hakkı tanınmıştır.

Not

Türk Medeni Kanunu ile hukuk, sosyal ve ekonomik alanda kadın - erkek eşitliği sağlanmıştır. Ancak medeni kanunda kadınlara herhangi bir siyasi hak verilmemiştir.

- ▶ Türk Medeni Kanunu ile yapılan düzenlemeler laiklik, halkçılık, milliyetçilik ve inkılapçılık ilkeleriyle ilgilidir.

Hukuk Alanında Yapılan Diğer Düzenlemeler

- 1924 yılında şeriye mahkemeleri kaldırıldı.
- 1925 yılında Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yüksekokulu olan Ankara Hukuk Mektebi açıldı.
- 1926 yılında Ceza Kanunu İtalya'dan alındı.
- 1926 yılında Borçlar Kanunu İsviçre'den alındı.
- 1926 yılında Ticaret Kanunu Almanya'dan alındı.
- 1929 yılında Ceza Mahkemeleri Kanunu Almanya'dan alındı.
- 1929 yılında Deniz Ticaret Kanunu Almanya'dan alındı.
- 1932 yılında İcra ve İflas Kanunu İsviçre'den alındı.

● EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

● Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)

- ▶ TBMM yeni kurulacak Türk devletinde öğretimi tek merkezden yürütmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Lozan Barış Antlaşması'nda azınlık ve yabancı okulları Türk millî eğitimine bağlı olmak şartıyla eğitim verebilecek maddesinin yer almasını sağlamıştır.

ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK İNKILABI

ÜNİTE
21

Not

Azınlık ve yabancı okulların MEB'e bağlanmak istenmesinde milliyetçilik ve hristiyanlık propagandası yapımları etkili olmuştur.

- ▶ TBMM, başta Lozan Barış Antlaşması'nda alınan karar doğrultusunda azınlık ve yabancı okulları olmak üzere tüm eğitim kurumlarının Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Millî Eğitim Bakanlığı'na Bağlanmıştır.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun maddeleri şunlardır:

- Türkiye'deki tüm bilim ve öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.
- Şeriye ve Evkaf Vekâleti veya özel vakıflar tarafından yönetilen bütün medrese ve okullar, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu okullara ait birikimler, Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine devredilecektir.
- Millî savunmaya bağlı askerî ortaokul ve liseler ile Sağlık Bakanlığına bağlı darüleytamlar, bütçeleri ve eğitim kadroları ile birlikte Maarif Vekâletine bağlanmıştır.
- ▶ Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ülke içindeki tüm eğitim kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasıyla öğretimde birlik ilkesi gerçekleştirilmiştir.

Azınlık ve yabancı okullarının çalışma koşulları yeniden düzenlenerek Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde faaliyet göstermeleri sağlanmıştır.

- ▶ Vakıflara bağlı medreselerin ödenekleriyle beraber Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanması medreselerin kapatılması sürecini hızlandırmıştır.
- ▶ Ülkenin çağdaş din adamı ihtiyacını karşılamak amacıyla 1924 yılında Darülfünun içinde ilahiyat fakültesi açılarak ülke genelinde de imam hatip mektepleri açılmıştır.
- ▶ Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim sistemi laik, çağdaş ve milli esaslar üzerine kurulmuştur.
- ▶ Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yapılan düzenlemeler laiklik, milliyetçilik ve inkılapçılık ilkeleriyle ilgilidir.
- ▶ 1926 yılında yayımlanan Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun ile bugünkü eğitim ve öğretim sistemimizin temeli atılarak millî eğitimin temel amaçları ve ilkeleri belirlenmiştir.

Not

1924 yılında ülkemize gelen Amerikalı eğitim uzmanı **John Dewey** tarafından hazırlanan "**Türk Maarifi Hakkındaki Rapor**" doğrultusunda ilköğretim başta olmak üzere eğitim programı çağdaş kurullarla yeniden belirlenmiştir.